

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Науково-навчальний інститут педагогіки і психології

«Затверджую»

Голова приймальної комісії
Сумського державного
педагогічного університету
імені А.С.Макаренка

Ю.О. Лянной
«28» лютого 2020 р.

Програма вступного випробування до аспірантури
зі спеціальності 016 Спеціальна освіта

Розглянута на засіданні
приймальної комісії
«28» лютого 2020 року
Протокол № 5

Суми 2020

Програма вступного випробування до аспірантури
зі спеціальності 016 Спеціальна освіта

Програма розглянута на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Протокол № 10 від «25» лютого 2020 р.

Завідувач кафедри _____ Т. М. Дегтяренко

Затверджено вченою радою Навчально-наукового інституту педагогіки і
психології

Протокол № 7 від «25» лютого 2020 р.

Голова вченої ради _____ С.М. Кондратюк

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ (ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГІКИ)	6
ЛІТЕРАТУРА.....	10
РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДІЇ.....	11
ЛІТЕРАТУРА.....	15
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ.....	16

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробування до аспірантури розрахована на студентів, які бажають вступити на спеціальність 016 «Спеціальна освіта» і мають відповідну базову освіту (спеціаліст, магістр).

Зміст програми вступного випробування відповідає основним вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціальності і реалізує тісні зв'язки з клінічними та анатомо-фізіологічними основами наукової галузі Спеціальна освіта.

Державні вимоги до перевірки обов'язкового мінімуму змісту дисципліни зумовлюють ґрунтовну обізнаність вступників з таких питань:

- сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти в Україні;
- нормативно-правова база щодо освіти дітей з особливими освітніми потребами та діяльності спеціальних закладів в Україні;
- клініко-психолого-педагогічна характеристика різних категорій осіб з порушеннями психофізичного розвитку;
- критерії відбору дітей до спеціальних та інклюзивних закладів;
- зміст та особливості побудови навчально-виховного процесу в умовах корекційно-розвиваючого навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- система корекційної допомоги дітям з порушеннями психофізичного розвитку;
- інноваційні технології в спеціальній освіті;
- специфіка професійної діяльності вчителя-дефектолога, логопеда.

У своїх відповідях вступники повинні продемонструвати знання зі спеціальності Спеціальна освіта за нозологіями:

- психокорекційна педагогіка (олігофренопедагогіка);
- логопедія.

Під час вступного випробування вступники повинні:

- показати високий рівень знань з теорії навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку;
- підтвердити основні теоретичні положення прикладами з педагогічної практики або практичного досвіду роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку;
- використовувати дані спеціальної літератури з проблем навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- знати імена видатних учених-дефектологів та їх праці з конкретної проблеми;

- при викладанні методів, прийомів роботи виходити з психолого-педагогічних основ навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- розкривати шляхи удосконалення навчально-виховного процесу у спеціальній школі, спираючись на нові дослідження в галузі Спеціальна освіта.

Форма проведення – усний іспит.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

1. Психокорекційна педагогіка (олігофренопедагогіка) як наука

Мета, завдання психокорекційної педагогіки (олігофренопедагогіки) як спеціальної педагогічної науки. Понятійно-категоріальний апарат психокорекційної педагогіки. Зв'язок психокорекційної педагогіки з іншими науками. Методи наукових досліджень.

2. Діти з інтелектуальними порушеннями як учасники корекційно-педагогічного процесу

Класифікація інтелектуальних порушень за ступенем тяжкості. Класифікація олігофренії за глибиною порушення. Склад учнів спеціальних та інклюзивних шкіл.

3. Комплектування закладів освіти для дітей з особливими освітніми потребами

Інклюзивно-ресурсні центри, шкільні психолого-медико-педагогічні комісії: завдання, склад, функції. Критерії відбору дітей з особливими освітніми потребами до спеціальних та інклюзивних закладів освіти.

4. Сутність процесу навчання в спеціальній школі

Сутність олігофренодидактики. Особливості навчального процесу у спеціальній школі. Корекційна спрямованість структури навчальної діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями. Активізація пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання.

5. Самопідготовка учнів спеціальної школи

Корекційно-виховне значення самопідготовки у спеціальній школі і школі-інтернаті. Вимоги до організації, тривалості та проведення самопідготовки. Структура самопідготовки. Форми організації домашньої навчальної роботи учнів. Взаємозв'язок у роботі вчителя і вихователя.

6. Особливості педагогічної діяльності учителя-дефектолога

Провідна роль учителя-дефектолога у навчанні і вихованні дітей з інтелектуальними порушеннями. Професійно-педагогічні та особистісні якості психокорекційного педагога. Професійні знання та вміння. Система підготовки фахівців галузі Спеціальна освіта в Україні.

7. Принципи навчання у спеціальній школі

Сучасна класифікація принципів спеціальної дидактики: принципи навчання, що обслуговують компоненти його змісту; принципи навчання, що стосуються діяльності вчителя і методики його викладання; принципи, що стосуються контрольно-оцінювальних функцій процесу навчання; принципи навчання, що обслуговують його корекційний компонент. Характеристика та особливості реалізації принципів спеціальної дидактики у навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями. Індивідуальний та диференційований підхід як провідний принцип навчання учнів із інтелектуальними порушеннями.

8. Методи навчання у спеціальній школі

Сутність і функції методів навчання. Сучасна класифікація методів навчання: за джерелом передачі та характером сприймання інформації; за дидактичною метою навчання; за характером пізнавальної діяльності учнів. Особливості застосування словесних методів навчання при роботі з учнями з інтелектуальними порушеннями. Особливості застосування наочних методів навчання у спеціальній школі. Особливості застосування практичних методів навчання у спеціальній школі. Особливості використання гри у спеціальній школі. Використання комп'ютерних технологій.

9. Форми організації навчального процесу у спеціальній школі

Основні та специфічні форми навчальної та корекційно-виховної роботи у спеціальній школі. Урок – як основна форма організації навчання у спеціальній школі: особливості та вимоги до уроку. Типи уроків, їх структура. Визначення мети і завдань уроку. Екскурсія як специфічна форма організації навчального процесу. Домашня самостійна навчальна робота учнів.

10. Контроль та оцінювання знань учнів спеціальної школі

Сутність понять «контроль», «перевірка», «оцінювання», «оцінка». Функції перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок учнів спеціальної школи. Об'єкти перевірки і оцінювання навчальних досягнень учнів. Психолого-педагогічні вимоги до перевірки і оцінювання знань, умінь і навичок. Види перевірок знань, умінь і навичок учнів спеціальної школи. Методи і форми контролю та перевірки навчальних досягнень учнів спеціальної школи. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями.

11. Сутність, завдання та принципи виховання учнів спеціальної школи

Сучасні проблеми виховання школярів з інтелектуальними порушеннями. Напрямки, завдання та зміст виховання у спеціальній школі. Реалізація принципів виховання у спеціальному загальноосвітньому закладі.

12. Методи виховання учнів з інтелектуальними порушеннями

Основні методи виховання учнів спеціальної школи, їх функції. Особливості реалізації методів формування моральних знань учнів спеціальної школи. Особливості реалізації методів формування досвіду суспільних стосунків навичок моральної поведінки. Особливості реалізації методів стимулювання поведінки та діяльності учнів.

13. Трудове навчання, виховання та професійна орієнтація учнів спеціальної школи

Освітня, виховна та корекційна роль праці у спеціальній школі. Етапи трудового навчання у спеціальній школі. Завдання професійно-трудового навчання у спеціальній школі. Значення, завдання і зміст трудового виховання у спеціальній школі. Види трудової діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями, методи її реалізації.

Особливості гурткової роботи у спеціальній школі. Працевлаштування та соціально-трудова адаптація випускників спеціальної школи.

14. Моральне виховання учнів спеціальної школи

Сутність та значення морального виховання учнів спеціальної школи. Форми та методи морального виховання учнів спеціальній школі.

15. Правове виховання учнів спеціальної школи

Сутність, завдання, особливості правового виховання учнів з інтелектуальними порушеннями. Форми та методи правового виховання, які використовуються у спеціальній школі.

16. Моральна підготовка учнів спеціальної школи до сімейного життя

Мета, завдання, зміст статевого виховання. Методи та заходи, які використовуються у процесі статевого виховання. Особливості статевого виховання учнів з інтелектуальними порушеннями.

17. Естетичне виховання учнів спеціальної школи

Сутність та завдання естетичного виховання в спеціальній школі, його роль у реалізації корекційних завдань школи. Зміст, форми і методи естетичного виховання у навчальному процесі і позакласній роботі.

18. Екологічне виховання учнів спеціальної школи

Актуальність та завдання екологічного виховання учнів спеціальної школи. Форми та методи екологічного виховання школярів з інтелектуальними порушеннями у процесі навчання та позакласної роботи.

19. Фізичне виховання у спеціальній школі

Сутність та завдання фізичного виховання учнів з інтелектуальними порушеннями. Форми фізичного виховання у спеціальній школі.

20. Позакласна робота у спеціальній школі

Значення позакласної роботи в корекції недоліків психофізичного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, формуванні їхньої особистості. Завдання і зміст навчальної, корекційної, виховної позакласної роботи.

21. Об'єктне поле Ваших наукових інтересів

Назвати вітчизняних науковців, які займалися вирішенням проблеми, що є об'єктним полем Ваших наукових інтересів. Назвати зарубіжних науковців, які займалися вирішенням проблеми, що є об'єктним полем Ваших наукових інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бондар В. І.* Історія олігофренопедагогіка : підручник / І. В. Бондар, В. В. Золотоверх. – К. : Знання, 2007. – 375 с.
2. *Липа В. А.* Основы коррекционной педагогики : учебное пособие / В. А. Липа. – Донецк : Лебідь, 2002. – 327 с.
3. *Матвеева М. П.* Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку : навчально-методичний посібник / М. П. Матвеева, С. П. Миронова. – Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. – 164 с.
4. *Миронова С. П.* Олігофренопедагогіка : навчальний посібник / С. П. Миронова. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2008. – 204 с.
5. *Миронова С. П.* Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту : монографія / С. П. Миронова. – Кам'янець-Подільський : Абетка – Нова, 2007. – 304 с.
6. *Синьов В. М.* Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. – Частина І. Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки) / В. М. Синьов. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 238 с.
7. *Синьов В. М.* Корекційна психопедагогіки. Олігофренопедагогіка: Підручник. – Частина 2. Навчання і виховання дітей / В. М. Синьов. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 224 с.
8. *Український дефектологічний словник* / За ред. В. І. Бондаря. – К. : «Милосердя України», 2001. – 212 с.

РОЗДІЛ II

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДІЇ

1. Логопедія як наука

Визначення поняття логопедичної науки. Об'єкт, предмет, мета, завдання логопедії як науки. Понятійно-категоріальний апарат логопедії. Зв'язок з іншими науками. Наукові та дидактичні принципи логопедії. Наукові та дидактичні методи логопедії.

2. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку

Причини порушень мовлення. Загальна характеристика класифікацій порушень мовленнєвого розвитку. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовлення. Клініко-педагогічна класифікація мовленнєвих порушень.

3. Онтогенез мовленнєвого розвитку дітей раннього та дошкільного віку

Визначення поняття «онтогенез мовленнєвого розвитку». Ретроспективний аналіз досліджень мовленнєвого онтогенезу. Внесок О. М. Гвоздева в дослідження мовленнєвого онтогенезу. Періоди становлення мовлення, їх характеристика. Логопедична діагностика дітей раннього віку (з 0 до 3 років).

4. Дислалія

Визначення поняття, причини виникнення, види, форми дислалії. Механічна дислалія, її характеристика. Функціональна дислалія, її характеристика.

5. Дизартрія

Визначення, етіологія, патогенез, основні симптоми дизартрії. Класифікації дизартрій, основні форми дизартрій, їх характеристика.

6. Ринопалія

Визначення, етіологія, основні форми ринопалії. Класифікація ринопалій. Вроджені незрощення губи і піднебіння: етіологія виникнення, шляхи подолання.

7. Алалія

Визначення, етіологія. Види алалії. Моторна алалія. Визначення. Характеристика структури мовленнєвого порушення. Відмінність моторної алалії від подібних станів. Сенсорна алалія: визначення поняття, етіологія виникнення. Відмінність сенсорної алалії від подібних станів.

8. Афазія

Визначення, етіологія. Види афазії. Характеристика структури мовленнєвого порушення при моторній афазії. Характеристика структури мовленнєвого порушення при сенсорній афазії.

9. Порушення темпу мовлення

Визначення, причини, варіанти. Класифікації тахілалії. Характеристика полтернів та баттаризмів. Визначення ітерації, причини.

10. Заїкання

Причини, симптоматика, форми, види та ступені заїкання. Реабілітаційна робота осіб із заїканням. Комплексна методика подолання заїкання.

11. Порушення голосу

Характеристика структурних компонентів голосу. Класифікація порушень голосу, причини. Профілактика і гігієна порушень голосу у дітей.

12. Порушення писемного мовлення у дошкільників

Причини, види порушень читання і письма. Дисграфія. Класифікації дисграфій. Дислексія. Класифікації дислексій.

13. Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення

Причини. Етапи виявлення порушення. Характеристика дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення.

14. Загальний недорозвиток мовлення

Характеристика порушення: визначення, етіологія виникнення. Характеристика мовлення і немовленнєвих функцій дітей із I рівнем мовленнєвого розвитку. Характеристика мовлення і немовленнєвих функцій дітей із ЗНМ II рівня. Характеристика мовлення і немовленнєвих функцій дітей із ЗНМ III рівня.

15. Інклюзивно-ресурсні центри: організація і зміст роботи

Склад ІРЦ, функціональні обов'язки. Супровідна документація. Обстеження дитини-логопата в умовах ІРЦ. Складання логопедичної характеристики. Логопедичні висновки.

16. Документація вчителя-логопеда

Нормативно-правова база. Обладнання логопедичного кабінету. Вимоги до нього. Характеристика документації вчителя-логопеда.

17. Логопедичні заняття

Види, форми організації, вимоги до проведення індивідуальних та фронтальних логопедичних занять, їх структура спільні та відмінні якості. Нестандартні форми проведення логопедичних занять, виховна робота.

18. Взаємозв'язок у роботі вчителя-логопеда і спеціалістів ДНЗ

Взаємозв'язок у роботі вчителя-логопеда, вихователя, музичного керівника, педагога-психолога та інших спеціалістів ЗДО. Завдання, зміст та форми роботи з сім'єю в умовах логопедичних груп ЗДО. Педагогічна система здійснення логопедичної допомоги в Україні.

19. Порушення мовленнєвого розвитку у дітей з інтелектуальними порушеннями (ДІП) та дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР)

Особливості мовленнєвого розвитку дітей із зниженим інтелектом. Зміст та методика психолого-логопедичного обстеження ДІП. Особливості логопедичної роботи з дітьми з комплексними (комбінованими) порушеннями. Структура порушення у дітей із затримкою психічного розвитку (мовленнєва і немовленнєва симптоматика). Розвиток мовлення і мислення у дітей із ЗПР.

20. порушення мовлення у дітей з порушенням слуху і зору

Психолого-педагогічна характеристика дітей зі зниженим слухом. Особливості формування мовлення у дітей із порушенням слуху. Обстеження осіб зі зниженим слухом. Комплексна корекційна робота із слабочуючими дітьми. Порушення мовлення у слабозорих дітей. Їх психолого-педагогічна характеристика. Особливості формування мовлення у дітей із порушенням зору. Комплексна корекційна робота із дітьми зі зниженим зором.

21. Об'єктне поле Ваших наукових інтересів

Назвати вітчизняних науковців, які займалися вирішенням проблеми, що є об'єктним полем Ваших наукових інтересів. Назвати зарубіжних науковців, які займалися вирішенням проблеми, що є об'єктним полем Ваших наукових інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Логопедія* : підручник / За ред. М. К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.
2. *Логопедія* : підручник, друге вид., перероб. та доп. / За ред. М. К. Шеремет. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 672 с.
3. *Логопедія* : підручник / За ред. М. К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 672 с.
4. *Логопедия* : учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – М., 1998. – 386 с.
5. *Мастюкова Е. М.* Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст: советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии / Е. М. Мастюкова. – М., 1997. – 264 с.
6. *Основы логопедической работы с детьми* / Под общ. ред. Г. В. Чиркиной. – М., 2002. – 238 с.
7. *Филичева Т. Б.* Основы логопедии / Т. Б. Филичева, Н. А. Чевелева, Г. В. Чиркина. – М., 1989. – 219 с.
8. *Фомичева Т. Б.* Нарушения речи у детей / Т. Б. Филичева, Н. А. Чевелева, Г. В. Чиркина. – М., 1993. – 149 с.
9. *Хрестоматія з логопедії: історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринопалія* : навчальний посібник (2-е вид., змін. і доп.) / За заг. ред. М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. – К. : КНТ, 2008. – 226 с.
10. *Шеремет М. К.* Логопедія (корекційна робота при дислалії) : навч. пос. / М. К. Шеремет, О. В. Ревуцька. – К., 2009. – 152 с.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Вступне випробування для вступників до аспірантури за спеціальністю 016 Спеціальна освіта проходить у формі усної відповіді за запитаннями екзаменаційного білету. Екзаменаційні білети містять три теоретичні питання.

Відповідь вступника за питаннями екзаменаційного білету оцінюється за 100 бальною шкалою. Згідно з національною шкалою системи оцінювання знань «відмінно» ставиться, якщо абітурієнт набрав від 90 до 100 балів, «добре» – від 74 до 89 балів, «задовільно» – 60-73 балів, «незадовільно» – якщо абітурієнт набрав менше ніж 60 балів.

Бали за відповідь вступника за питаннями розподіляються наступним чином:

1. У 30 балів оцінюється відповідь вступника на перше питання білету.
2. У 30 балів оцінюється відповідь вступника на друге питання білету.
3. У 40 балів оцінюється відповідь вступника на третє питання білету.

Критерії оцінювання відповідей вступників

№ з/п	Критерії оцінювання	Бали		
		I питання	II питання	III питання
1.	Повнота висвітлення змісту питання	5	5	5
2.	Чіткість висвітлення змісту питання	1	1	1
3.	Логіка побудови відповіді	1	1	1
4.	Лаконічність відповіді	1	1	1
5.	Науковий стиль викладу матеріалу	1	1	1
6.	Знання термінологічного апарату та доцільність його використання у відповіді	3	3	3
7.	Наведення прикладів, відповідних тематиці запропонованого питання	2	2	2
8.	Зв'язок теоретичного матеріалу з практичною діяльністю	2	2	2
9.	Наявність сформульованих висновків щодо поставленого питання	3	3	3
10.	Представлення у відповіді знань наукової, педагогічної літератури	2	2	2
11.	Представлення у відповіді знань методичної літератури	2	2	2

12.	Представлення у відповіді знань нормативної бази спеціальної освіти	2	2	2
13.	Представлення у відповіді знань особливостей психофізичного розвитку розумово відсталого учня	2	2	2
14.	Культура усного мовлення, володіння державною мовою	3	3	3
15.	Знання останніх наукових досліджень з власної проблеми	-	-	10
Всього балів		30	30	40

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра корекційної та інклюзивної освіти

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ДО АСПРАНТУРИ**

Спеціальність 016 Спеціальна освіта

Суми: СумДПУ, 2020

Відповідальні за випуск: **Бондаренко Ю.А., Боряк О. В.,
Дегтяренко Т. М.**
Комп'ютерне складання та верстання: **Любчич Н.В.**

Адреса видавця та виготовлювача:
Вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002,
СумДПУ ім. А.С.Макаренка